ASPECTE ALE ADAPTĂRII FONETICE A CUVINTELOR FRANCEZE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Cristina Tănase

Definit de L. Deroy în lucrarea sa *L'emprunt linguistique* drept un element străin introdus într-un sistem de semne lingvistice arbitrare în uz la un moment dat într-o societate, element ce se defineşte în opoziţie cu ansamblul elementelor existente[1], împrumutul este un răspândit mijloc de îmbogăţire a vocabularului, în primul rând.

Deşi cel mai adesea termenul de *împrumut* se referă la împrumutul lexical, acesta fiind de altfel cel mai frecvent şi mai uşor de sesizat, acest fapt lingvistic poate afecta, mai rar, este adevărat, şi alte compartimente ale limbii : cel fonetic / prozodic, prin împrumutarea de sunete (foneme) noi, respectiv adoptarea de noi deprinderi ce privesc accentuarea şi intonaţia, cel morfologic, semantic sau sintactic. Un aspect deloc neglijabil ce trebuie subliniat este faptul că elementele lexicale sunt cele care circulă şi implicit vehiculează noi sunete – care se vor fonologiza sau nu – sau noi elemente morfologice (ex. : sufixe precum *-ău*, *-os* provenite din maghiară).

Orice împrumut ridică anumite probleme ce trebuie să-şi găsească rezolvarea pentru ca sistemul lingvistic receptor să-l accepte. Printre acestea ar fi de menţionat : integrarea sa în

[1] L. Deroy, *L'emprunt linguistique*, Paris, Société d'Édition « Les Belles Lettres », 1956, p. 2.

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

sistemul fonologic al limbii receptoare, modificările de sens şi reajustarea paradigmelor lexicale "deranjate" de noul cuvânt[1].

În privinţa primei adaptări pe care o suferă o unitate lexicală pentru a putea pătrunde într-o altă limbă, părerile lingviştilor sunt împărţite : unii, precum L. Deroy[2], consideră că : « La première adaptation que subit un mot emprunté est phonétique et, dans une certaine mesure, phonologique », în timp ce alţii susţin întâietatea adaptării morfologice. Francisc Király atrage însă atenţia asupra faptului că « cu cât o particularitate este mai izbitoare, deci mai opusă sistemului propriu, cu atât mai repede se acţionează asupra ei, indiferent din care compartiment face parte (fonetic sau morfologic) »[3]. În plus, se afirmă în acelaşi studiu, nu de puţine ori adaptarea este morfonologică, întrucât cele două aspecte ale adaptării se întrepătrund (de altfel schimbările morfologice sunt şi de natură fonetică, iar schimbările fonetice se răsfrâng şi asupra indicilor de ordin gramatical).

Adaptarea fonetică se impune ca o necesitate, întrucât două limbi nu au nici acelaşi inventar de foneme, nici aceleaşi obişnuinţe articulatorii, nici nu acceptă întotdeauna aceleaşi norme de distribuţie a fonemelor ; iar la nivelul prozodiei se observă că tipul şi locul accentului cunoaşte variaţii de la o limbă la alta, la fel şi intonaţia. În cazul în care această adaptare nu are loc şi se menţin foneme străine, elementul lexical împrumutat va dobândi statutul de "cuvânt străin", iar locul său va fi undeva la periferia vocabularului.

Adaptarea unui cuvânt împrumutat la sistemul fonetic al limbii receptoare se face cu atât mai uşor cu cât limba donatoare şi cea receptoare sunt mai asemănătoare din punct de vedere

---

[1] G. Mounin, *Dictionnaire de la linguistique*, Paris, Quadrige, PUF, 1993, p. 124.
[2] L. Deroy, *op. cit*., p. 235.
[3] Király Francisc, *Contacte lingvistice*, Timişoara, Editura Facla, 1990, p. 33.

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

fonetic şi fonologic. În legătură cu acest aspect, Ferdinand Desonay nota : « Aussi longtemps qu'une „parlure" romane enrichit son vocabulaire par des contacts avec des parlers soeurs (...) le sentiment des équivalences phonétiques joue sans nulle peine : *trivellino* donnera tout naturellement *trivelin* ; *medianoche* fera *mêdianoche*. autre guitare, s'il s'agit d'acclimater le chinois *gin-sen* ou l'hindoustani *rajput*. »[1].

Aparţinând amândouă familiei limbilor romanice, franceza şi româna prezintă, în mod evident, numeroase asemănări, cel mai uşor sesizabile fiind cele de la nivel de vocabular, dar se observă şi deosebiri, rezultat al evoluţiei diferite pe care a înregistrat-o latina pe teritoriul Romaniei.

În ceea ce priveşte sistemele fonologice ale celor două limbi, discrepanţele cele mai însemnate apar la nivelul vocalismului : celor şapte foneme vocalice din limba română li se opun şaisprezece vocale în franceză. Principalele trăsături care disting franceza de română şi care au de suferit în cursul adaptării sonore a împrumuturilor sunt :

– existenţa vocalelor mixte [y], [P], [{] şi [ə], anterioare şi labiale, fără echivalent în română ; ele sunt transpuse prin vocale învecinate din punct de vedere al locului de articulare sau al labialităţii, ori prin grupuri vocalice complexe ;

– nazalitatea cu valoare fonologică, opusă nazalizării accidentale şi contextuale din română : fonemele [A)]; [E)]; [O)] şi [{)] sunt astfel articulate în română ca *vocală orală + [m] / [n]*.

De o mai mică importanţă în procesul asimilării împrumuturilor sunt opoziţiile de timbru [e/E], [o/O], reduse automat în română la vocala mediu-închisă corespunzătoare.

---

[1] F. Desonay, *La vivante histoire du français*, p. 83 (apud L. Deroy, *op. cit*., p. 245, nota 3).

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

VOCALA [Y]

Alături de [Œ] , vocală anterioară, labializată, inexistentă în sistemul fonologic al limbii române, este [y] ; scris întotdeauna *u* (excepţie : în conjugarea verbului *avoir* : *eu, eus, eut*) ; această grafie simplă a facilitat uneori adaptarea cuvântului, mai ales când el a intrat pe cale scrisă ; alteori soluţiile se împart între *i* şi *u* (sau combinaţii între ele) – vocale înrudite din punct de vedere articulator.

1. **[y] – [u]**

Se regăseşte frecvent în poziţie iniţială sau interioară : *user – uza, utiliser – utiliza ; cube – cub, lunette – lunetă, budget – buget, jupon – jupon ; aventure – aventură, costume – costum, légume – legumă, ouverture – uvertură, véhicule – vehicul*.

În unele cuvinte se poate detaşa un sufix : *-ure*, *-ule*, *-ude*, *-itude*, cărora le corespunde în română *-ură*, *-ul* (*-ulă*) : *brochure – broşură, coiffure – coafură, ouverture – uvertură ; vestibule – vestibul, pilule – pilulă* ; *attitude – atitudine*, şi în care se poate adăuga o altă influenţă (latină, italiană). Alteori sursa e doar limba franceză : *jupon, buget*, în acest caz forma românească fiind foarte apropiată de cea din limba sursă.

Apare frecvent în franceză, şi în cuvintele împrumutate de limba română, un *u* [y] – alături de o vocală – care în franceză este de cele mai multe ori semivocalic. În cuvintele româneşti el apare ca *u* (ca în grafie) cu valoare de vocală silabică : *affectueux* (*af-fec-tueux*) > *afectuos* (*a-fec-tu-os*), *actuel* (*ac-tuel*) > *actual* (*ac-tu-al*), *circuit* (*cir-cuit*) > *circuit* (*cir-cu-it*).

2. **[y] – [i]**

În unele cuvinte, mai puţine la număr decât în cazul precedent, lui [y] îi corespunde un [i] : *bureau – birou, purée – pireu, manucure – manichiură*. O privire istorică sau un studiu al realităţii actuale la mai multe nivele socio-lingvistice arată o mai mare varietate de pronunţări, ezitări. Dacă *birou* s-a fixat

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

sub această formă, la *pireu* se mai aud şi pronunţări ca *piure, puireu, püre*.

3. O altă rezolvare a vocalei [y] în română se face prin apariţia concomitentă a celor două elemente sonore [i] şi [u] (anterioritate şi labialitate), cu reprezentare inegală, când unul, când altul devenind semivocală, limba română dând naştere unui diftong urcător sau coborâtor.

a) **[y] – [i8u]**

În poziţie interioară (mai ales) după [k] (grafiat *ch*), [y] devine *-i8**u**-* : *cuvette – chi**u**vetă* (pop. *chivetă*), *curette – chi**u**retă, manucure – manichi**u**ră*. Aceeaşi pronunţare, uneori şi scriere, poate să apară pentru cuvinte neînregistrate încă în dicţionare şi sunt considerate franţuzisme, ca în *coupure – cupi**u**ră* (v. şi *pi**u**reu*). Alteori apare o rezolvare diferenţiată a lui [u] din franceză în funcţie de poziţia în cuvânt şi de anturajul fonetic, ex. : *manichi**u**ră* < fr. *manucure*, germ. *Manikür*, dar *cură* – fr. *cure*, lat. *cura*.

b) **[y] – [iu8]**

În poziţie accentuată (finală), *u* din franceză devine *–**i**u8*, tot descompus deci, transformat într-o terminaţie pe care limba română s-o poată accepta (nici *-i*, nici *-u* accentuat final nu formează o terminaţie caracteristică limbii române, pentru cuvintele-bază).

În această situaţie sunt cuvinte precum : *menu – men**i**u, pardessus – pardes**i**u*, ca şi *azur**i**u, cenuş**i**u, ageam**i**u*.

VOCALA [Œ]

După cum a reieşit din prezentarea deosebirilor între sistemele fonologice din franceză şi română, vocalele orale, anterioare, labializate [Œ] şi [Y] nu există în limba română şi e firesc deci să se caute soluţii pentru înlocuirea lor prin elemente

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

sonore pe care româna le posedă, iar rezolvările, după cum se va vedea, sunt de o mare varietate şi se leagă de mai mulţi factori.

În ceea ce priveşte vocala [Œ], în cuvintele româneşti împrumutate din franceză se regăsesc, pe de o parte, fonemele înrudite cu [Œ], adică [E] şi [O], dat fiind faptul că [Œ] reuneşte trăsăturile articulatorii ale celor două vocale, respectiv anterioritatea lui [E] şi labialitatea lui [O]. Din punctul de vedere al aperturii, [E] şi [O] se află la aproximativ acelaşi nivel, amândouă sunt vocale medii, ca şi [Œ] de altfel. În franceză, [Œ] cunoaşte un timbru închis [P] : *peu, pneu, précieux* şi unul deschis [{] : *chauffeur, liqueur, acteur*. Limba română nu foloseşte gradul de deschidere ca trăsătură distinctivă şi deci nu va ţine seama de el, iar, cum în adaptarea formei cuvântului intervin mai mulţi factori, nu numai cel fonetic, soluţiile sunt variate.

1. **[Œ] > [o]**

În majoritatea cazurilor, lui [Œ] îi corespunde în cuvintele româneşti un *o* : *coiffeur – coafor, ascenseur – ascensor, affectueux – afectuos*.

Din punct de vedere lexico-gramatical, pentru acest tip de modificare pot fi distinse mai multe categorii :

a) Cuvinte care îl au pe [Œ] în silaba finală, în franceză, în sufixe ca : *-eur, -teur* (adj., subst.) şi cărora le corespund în română : *-or, -tor* : *coiffeur – coafor, majeur – major, acteur – actor, sculpteur – sculptor*.

Unele cuvinte, terminate în *-eur* în franceză, se termină în limba română în *-oare* : *erreur – eroare, faveur – favoare* ; e vorba, în cazul de faţă, de substantive încadrate la feminin, pentru unele existând două forme în uz, una de feminin şi alta de neutru (*un favor –două favoruri ; o favoare – două favorurui*).

b) O altă categorie o formează cuvintele terminate în *-eux* [P] (sufix adjectival) în franceză, căruia îi corespunde *-os* în

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

română : *curieux – curios, sérieux – serios, luxueux – luxos, vigoureux – viguros* ; în această situaţie, româna a adaptat sufixul după forma din latină (*-osus*).

c) Uneori [Œ] apare în alte tipuri de terminaţii sau într-o poziţie non-finală, iar echivalentul lui în cuvintele româneşti e tot [o], ca în exemplele următoare : *feuilletage – foi(e)taj, fauteuil – fotoliu*.

2. **[Œ] > [e]**

Uneori unui [Œ] îi corespunde *e*, în cazuri mult mai rare însă. Această corespondenţă apare în cuvinte ca : *chauffeur – şofer, manoeuvre – manevră, feutre – fetru*.

3. **[Œ] > [i8o]**

Rară este şi trecerea lui [Œ] la *i8o* ca în *liqueur – lichior*. Aici se regăsesc de fapt cele două trăsături de bază ale vocalei [Œ] din franceză (anterioritate şi labialitate) în succesiune, cu închiderea lui *e* în *i*.

4. **[Œ] > [e + u]**

a) Pentru unele cuvinte din română, pătrunderea pe cale scrisă este foarte evidentă, forma şi pronunţarea lor corespunzând grafiei din franceză. Cum cel mai adesea grafia lui [Œ] este *eu*, cele două elemente grafice apar şi în rostire sub valoarea lor alfabetică, pronunţate prin diereză, ca de ex. : *creuset* [kRP-ze] – *creuzet* (cre-u-zet)*, pasteuriser* [pas-t{-Ri-ze] – *pasteuriza* (pas-te-u-ri-za)*, neutre* [nPtR] – *neutru* (ne-u-tru).

5. **[Œ] > ö ([P])**

Pentru unele cazuri, calea de pătrundere orală este foarte evidentă, şi cuvintele rămân cu o pronunţare apropiată de cea din franceză, cu încercarea de imitare a fonemului inexistent în română, atâta timp cât nu s-a găsit rezolvarea redării lui. În această fază, ele rămân cuvinte "străine". Mai răspândite din această categorie sunt : *bleu* şi *bleumarin* – fr. *bleu marine*), a

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

căror pronunţare e indicată de dicţionarele româneşti cu *ö*[1], ca şi în : *dizeur* [dizör] < *diseur*, *dizeuză* [dizöză] < *diseuse*[2].

Aşadar, adaptarea cuvintelor din franceză ce îl conţin pe [Œ] depinde mult de locul din cuvânt în care el apare, radical sau terminaţie (sufix), în acest al doilea caz, forma lui din română orientându-se aproape întotdeauna după cuvântul latinesc corespunzător.

VOCALA E mut

Înrudită uneori până la identificare din punct de vedere articulator cu [Œ], vocala [ə] , numită curent *e mut* sau *caduc*, apare în scris ca un *e* fără accent, la sfârşit de silabă scrisă a cuvântului, ex. : *se-mai-ne* [sə-mEn], *re-de-ve-nir* [Rə-də-və-niR]. Ca realizare sonoră, conform anchetelor[3], nici francezii nu-l mai pronunţă decât rareori – şi nu toţi – ca o a treia vocală alături de [P] sau [{], iar statutul lui este destul de complex ; deşi e numit curent *e mut*, doar în anumite poziţii şi anturaje fonetice e nepronunţat (final : *porte, livre* ; interior între două consoane : *samedi, soulever* sau după o vocală : *soierie, féerie*), în multe alte situaţii pronunţarea lui *e* este chiar obligatorie : *mercredi, strictement*. Având acest comportament variat în pronunţare, în funcţie de poziţie şi anturaj, dar beneficiind de o grafie simplă

---

[1] v. DEX. Tot un *ö* e indicat şi pentru cuvintele de alte origini, precum germ. *blöd* > rom. *bleot* (*bleoată*) – regionalism pronunţat [blöt], *foe(h)n* [fön] < germ. *Föhn*.

[2] v. DEX şi Florin Marcu, *Dicţionar uzual de neologisme*, Bucureşti, Editura Saeculum I.O., 1996.

[3] André Martinet, *La prononciation du français contemporain*, Genève-Paris, Librairie Droz, 1971, p. 63-70 şi Henriette Walter, André Martinet, *Dictionnaire de la prononciation française dans son usage réel*, Paris, Champion / Genève, Droz, 1973.

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

(*e*), e interesant de văzut cum au fost adaptate la realităţile româneşti cuvintele care îl conţin.

În funcţie de poziţia în cuvânt se remarcă : A. pozţie interioară şi B. poziţie finală.

A. 1) **[ə] – [e]**

În interiorul cuvântului, el are frecvent în cuvintele româneşti valoarea lui *e* ([ə] – e), ca de ex. : *menu – meniu, pardessus – pardesiu, record – record, reproche – reproş, promenade – promenadă, feuilletage – foi(e)taj*[1].

2) **[ə] – [a]**

Tot în interiorul cuvântului, în terminaţia (sufixul) : *-ement*, un [ə] are drept corespondent în română un *a* (*-ament*) : *appartement – apartament, comportement – comportament, équipement – echipament, rendement – randament, traitement – tratament*.

Ca şi în cazul altor formaţii sufixale şi aici trebuie avută în vedere influenţa unor limbi, precum şi analogia în formarea cuvintelor. Astfel, pentru *tratament*, DEX-ul (1975) indică mai întâi sursa italiană (*trattamento*), şi apoi pe cea franceză (*traitement*) ; de altfel şi ceilalţi membri ai familiei lexicale a acestui cuvânt provin, conform DEX-ului, tot din italiană : vb. *trata* < it. *trattare*, lat. *tractare* ; adj. *tratabil* < it. *trattabile* ; subst. *tratative* < it. *trattative* ; subst. *trataţie* < it. *trattazione*.

În toate celelalte cazuri însă, acelaşi dicţionar indică doar sursa franceză : *appartement, comportement* etc., unde aceste cuvinte sunt formate de la verbe sau de la substantive : *traitement* < *traiter*, *rendement* < *rendre*, *comportement* < *comporter*, *équipement* < *équipe*, *équiper*, dar fr. *appartement* < it. *appartamento*.

---

[1] Un *e* apare în română chiar atunci când *e* caduc e notat *ai* în franceză : *faisander – fezanda*.

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

3) **[ə] – [i]**

Unui *e caduc* interior îi mai poate corespunde şi un *i* : *événement – eveniment, entrecôte – antricot*. În primul caz se poate vorbi de influenţa formei latine *evenire*, de la care pleacă şi cuvântul francez format apoi prin analogie cu *avènement*. În al doilea caz, *antricot*, pare a fi vorba de o pătrundere pe cale orală, [ə] înconjurat de consoane fiind redat prin vocala anterioră nelabială *i*. Unele cuvinte sunt combinaţii între împrumut şi calc, cel puţin o parte a cuvântului având o bază românească : *convenir – conveni, contenir – conţine, entretenir – întreţine*, în ultimul exemplu doar modelul e franţuzesc.

B) **[ə] – în poziţie finală**

În limba franceză, un *e* final, fie că e precedat de vocală, fie că e precedat de consoană, nu se pronunţă, ex. : *joie* [Zwa]*; matinée* [matine]*, porte* [pORt]*, neige* [nEZ] etc.

În limba română, cuvintele împrumutate din franceză au transpus diferit această finală, sub influenţa mai multor factori, precum : împrumut oral sau scris, echivalare de sufix, influenţe latine etc.

1) **[ə] - zero**

În această situaţie cuvintele au aproape aceeaşi pronunţare în amândouă limbile dat fiind faptul că în franceză un *e* final nu se pronunţă, iar în română el nu apare nici în scris, ex.: *avare – avar, avantage – avantaj, bagage – bagaj, plastique – plastic, politique – politic, beige – bej, tube – tub*. O parte din aceste împrumuturi sunt formate cu sufixele *-age* şi *-ique* (*-aj*, *-ic*, în română).

2) **[ə] – [e]**

O serie de cuvinte terminate în *-ée*, *-ie* sau *-esse* se termină şi în română în *-e*, pronunţat însă, nu mut ca în franceză ; avem astfel : *allée – alee, théorie – teorie, tragédie – tragedie, politesse – politeţe*. Pe de o parte, e vorba de cuvinte care fără

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

acel -*e* final s-ar termina în -*e* sau -*i* final accentuat, ele devenind paroxitone[1] ; pe de altă parte, cuvintelor în -*esse* din franceză le corespund cuvinte terminate în -*eţe* : *délicatesse – delicateţe, justesse – justeţe*.

3) **[ə] – [ă]**

Încadrarea fonetică e strâns legată de cea morfologică, aşa se explică faptul că dispariţia lui -*e* final din cuvintele de origine franceză lasă uneori o finală consonantică, ceea ce în cazul substantivelor le încadrează în clasa masculinelor la singular (neutrelor) : *un avantaj, un baraj*. Când substantivele sunt încadrate la feminin, ele se termină în limba română în -*ă* : *aventure – aventură, banane – banană, bonne – bonă, charge - şarjă*[2].

4) **[ə] –[u]**

a) Această corespondenţă apare în cuvintele româneşti în special atunci când, în pronunţare, forma franceză se termină în grup de consoane *muta cum liquida* (consoană ocluzivă urmată de *l* sau *r*), combinaţie ce nu apare niciodată în poziţie finală în limba română : *temple – templu, triple – triplu, centre – centru, tendre – tandru, thermomètre – termometru*.

b) O altă categorie o formează cuvintele franceze în -*oire*, cărora le corespunde -*oriu* : *territoire – teritoriu*, unde însă terminaţia e refăcută după latină (*territorium*), sursă pe care o indică şi dicţionarele române ; de altfel şi în limba franceză aceste cuvinte sunt împrumuturi din latină, cu adaptarea

---

[1] În limba română cuvintele (în forma lor de bază) nu se termină în -*e* sau -*i* accentuat decât în câteva cazuri excepţionale : *rozé*, *neglijé* (franţuzisme), *gri*, *kaki*, *taxi* ; v. Ion Coteanu, Narcisa Forăscu, Angela Bidu–Vrănceanu, *Limba română contemporană. Vocabularul*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1985, p. 19.

[2] Dacă *charge* ar fi rămas *şarj* în română, ar fi rezultat un grup consonantic foarte rar în finală (v. *serj* tot din franceză).

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

sufixului (*-orium* > *-oire* : *méritoire* < *meritorius*, *aléatoire* < *aleatorius*, *ambulatoire* < *ambulatorius*, cuvinte ce se regăsesc şi în limba română : *meritoriu, aleatoriu, ambulatoriu*).

c) Tot un *–u* neaccentuat şi asilabic găsim în cuvintele terminate în franceză în *–ée* care au trecut la neutru (masculin singular) în limba română, cu terminaţia *-eu*, precum : *lycée – liceu, matinée – matineu, musée – muzeu, pensée – panseu*. În unele din aceste cazuri influenţa formei latine e evidentă, iar alteori se adaugă şi alte influenţe (v. pentru *muzeu* – DEX : lat., germ., fr.).

VOCALELE NAZALE

Vocalele nazale formează în franceză un grup de foneme pe care limba română nu le are în sistemul ei fonologic ; ele prezintă o dublă dificultate – una articulatorie, alta legată de reprezentarea complexă în grafie (de exemplu pentru *e nazal* unele manuale indică mai mult de zece grafii).

În cuvintele împrumutate de limba română, de cele mai multe ori grafia şi pronunţarea lor e apropiată de scrierea din limba franceză, ceea ce indică o cale de pătrundere ; alteori ea reflectă o influenţă a formei orale sau a adaptării după alte surse de împrumut (latină, italiană) sau alte criterii decât fonetice.

1. **[A)] (a nazal)**

a) **[A)]** – notat ***a* + *n, m* > *an, am***

Această primă situaţie e frecventă şi arată o adaptare fără mari probleme, dat fiind că ea poate reflecta o "citire" a formei scrise sau o "redare" a pronunţării franţuzeşti :

• *abandonner – abandona, chantier – şantier, élégant – elegant, charmant – şarmant, commandant – comandant, gourmand – gurmand, tranche – tranşă, jambon – jambon, rang – rang, mélange – melanj, dérange – deranj, artisan – artizan*.

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

Se constată că în unele cazuri cuvântul din română e aproape identic (dacă se face abstracţie de natura vocalei nazale din limba franceză) cu cel din franceză, v. *jambon, deranj, melanj, artizan*.

b) **[A)]** – notat ***a* + *n, m* > *en***

În cazuri mai rare, unui *a* nazal redat grafic tot prin *a* + *n, m* îi corespunde un *e* + *n*, *m*. În această categorie e vorba de corespondenţe ale unor sufixe de tipul : *-ant, -ance* (omofone în franceză cu *-ent, -ence*) reprezentând substantive şi adjective, precum :

• *-ant* > *-ent* : *abondant – abundent, assistant – asistent, consistant – consistent* ;

• *-ance* > *-enţă* : *assistance – asistenţă, correspondance – corespondenţă, résistance – rezistenţă, persistance – persistenţă*.

Cele două sufixe *-ant, -ance*, în română *-ent, -enţă*, formează o pereche ce îmbogăţeşte familia lexicală a unui cuvânt cu un adjectiv şi un substantiv : *abondant, abondance* > *abundent, abundenţă*. Formele cuvintelor din limba română sunt refăcute după latină şi italiană (*abundenţă* < fr. *abondance*, lat. *abundentia* ; *rezistenţă* < fr. *résistance*, it. *resistènza*).

c) **[A)]** cu grafia corespunzătoare ***e* + *n***

Apare şi în română scris şi pronunţat *e* + consoană nazală ; pentru această situaţie exemplele sunt numeroase şi corespund pătrunderii pe cale scrisă. Cele mai frecvente sunt cuvintele terminate în *-ent, -ence* > *-ent, -enţă* : *absent – absent, document – document, aliment – aliment, évident – evident, excellent – excelent, négligent – neglijent, sentiment – sentiment ; absence – absenţă, évidence – evidenţă*. Dar *e* + *n* poate să apară şi în interiorul cuvintelor : *centre – centru, aventure – aventură, ascenseur – ascensor, dentiste – dentist, silencieux – silenţios, pension – pension* (*pensie – pensiune*).

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

E vorba din nou de sufixe pereche, pentru care influenţa termenului latinesc este evidentă şi indicată de dicţionarele limbii române : vezi fr. *absent, absence* – rom. *absent, absenţă*, ca de altfel şi pentru altele din exemplele amintite : *centru* < fr. *centre*, lat. *centrum*.

d) **[A)]** notat ***en > an***

Într-o serie de cazuri, cuvintelor cu *a* nazal în franceză, grafiat *en*, le corespund în română cuvinte scrise şi pronunţate cu *a + n, m*, ceea ce ar indica o cale de împrumut orală : *embouteillage – ambuteiaj, engager – angaja, enquête – anchetă, pensée – panseu, tendre – tandru, tendresse – tandreţe, rendement – randament*.

Această corelaţie apare frecvent în poziţie iniţială : *am-, an-* (*ambalaj* < *emballage, andivă* < *endive*) reprezentând de cele mai multe ori prefixul *en-, em-*, pronunţat [A)] în franceză şi redat cu *a + n, m* în română.

Uneori cuvintele româneşti sunt calcuri după cele franţuzeşti şi atunci corespondenţele fonemelor sunt mai îndepărtate :

e) **[A)]** notat ***en > in***

Acest tip de echivalare apare atunci când e vorba de verbe prefixate, şi formele româneşti reprezintă calcuri sau semicalcuri ale celor din franceză : *prétendre – pretinde, entreprendre – întreprinde, surprendre – surprinde*.

f) **[A)]** notat ***en > în***

Apariţia vocalei *î* alături de nazală arată clar o formă autohtonă a prefixului : *en-* > *în-* sau *entre-* > *între-* : *encourager – încuraja, entreprendre – întreprinde, entreprise – întreprindere* (dar şi *antrepriză*), *encastrer – încastra, enkyster – închista*.

Cuvintele din franceză cu astfel de transformări nu sunt prea numeroase în limba română. Ele apar sporadic în mulţimea de cuvinte, cu aceeaşi structură, preluată din latină (rom. *încăpea* <

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

lat. **incapere*, rom. *încărca* < lat. **incarricare*, rom *închide* < lat. *includere*) sau, mai ales, formate în limba română (*încercui* < *în-* + *cerc* + suf. *–ui*, *încondeia* < *în-* + *condei* + terminaţie verbală, *înflăcăra* < *în-* + *flacără*[1].

2. **[E)] (*e* nazal)**

Dacă în limba franceză grafiile pentru *e* nazal, peste zece, arată complexitatea relaţiei între oral şi scris, din punctul de vedere al împrumuturilor înspre română, situaţiile prezentate sunt mai puţin numeroase decât în cazul lui *a* nazal. Una din cauze este faptul că *e* + *n, m* figurează frecvent printre grafiile lui *a* nazal : *emblème, encadrer, aventure*. În cuvintele din română, *e* nazal apare ca *an* sau *in* şi rar *en*.

a) **[E)]** notat ***en* > *an***

Sub această formă apare doar în poziţie finală, în sufixe : *aérien — aerian, gardien – gardian, électricien – electrician, européen – european, lycéen – licean*. E vorba de sufixele *-ien* şi *-éen*, care se pronunţă cu *e* nazal ; în cuvintele româneşti apare sufixul corespunzător *-(i,e)an*, ca şi în alte formaţii româneşti de acest tip : v. *muntean, orăşean*.

b) **[E)]** notat ***in* > *in***

Cum una din grafiile frecvente ale lui *e* nazal în franceză este *i* + *n, m*, sau *y* + *n, m*, pronunţarea conform formei scrise nu pune probleme, mai ales când şi etimonul latinesc are formă asemănătoare (v. *impermeabil* < fr. *imperméable*, lat. *impermeabilis*). Apar astfel : *bulletin – buletin, imprimer – imprima, inconvénient – inconvenient, instinct – instinct, interprète – interpret, magasin – magazin, orphelin – orfelin, sympathie – simpatie, syndicat – sindicat*.

c) **[E)]** notat ***en* > *en***

[1] *DEX*, 1996.

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

În cazuri mai puţin numeroase unui *e* nazal din franceză îi corespunde un *e* + *n* în română, deşi aceasta ar fi relaţia cea mai simplă şi directă între cele două pronunţări, însă în afară de : *examen* < *examen* (fr., lat.), în alte cuvinte *e* + *n* din română redă grafia *ain* din franceză. Rezultă din aceste exemple că forma românească redă pronunţarea cuvântului franţuzesc, ex. : *maintenir – menţine, train – tren, entrain – antren*.

Un caz aparte îl constituie *şampon*, care după DEX provine din fr. *shampooing* [SA)pwE)], şi/sau din germ. *shampoo, shampoon*.

3. **[O)] (*o nazal*)**

O rezolvare mai variată o are nazala *o* [O)] :

a) **[O)]** notat ***o* + *n, m* > *o* + *n, m***

Raportul simplu între fonemul [O)] şi întotdeauna *o* + *n, m* (cu foarte rare excepţii, v. *unciforme* [O)sifORm], cuvintele intrate în limba română care îl conţin au o formă foarte apropiată de cea din franceză, indiferent de locul în cuvânt :

• *bouchon – buşon, jambon – jambon, piéton – pieton, rayon – raion*[1]

• *conduite – conduită, confort – confort, conserve – conservă, combattant – combatant, combinaison – combinezon, pompe – pompă* etc.

b) **[O)]** notat ***o* + *n* > *o***

Pierderea consoanei nazale în adjectivul *maro* duce la o finală în *o* accentuat, situaţie rar întâlnită în limba română[2].

---

[1] *raion* < rus. *raion*, fr. *rayon* – în funcţie de sens.

[2] Cf. Ion Coteanu, Narcisa Forăscu, Angela Bidu-Vrânceanu, *op.cit.*, p. 19-20.

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

c) **[O)]** notat ***o + n*** *:* ***-tion, -sion > -ţiune, -siune***

Şi cuvintele din această categorie se încadrează după criterii lexicale, sufixului din franceză – preluat şi el din latină – corespunzându-i în română *-ţiune, -siune* : *affection – afecţiune, dimension – dimensiune, passion – pasiune*.

d) **[O)]** în ***-tion, -sion > -ţie, -zie***

O altă parte a cuvintelor în *o* nazal, corespunzător sufixelor *-tion, -sion*, au în română echivalentul *-ţie, -zie* :

• *civilisation – civilizaţie, condition – condiţie, inscription – inscripţie, invitation – invitaţie* ;

• *conclusion – concluzie, décision – decizie*.

Nu mai e vorba deci, în aceste cazuri, de adaptare fonetică, ci de una lexicală, de echivalare a unui sufix, de apropiere a formei de cea din latină (chiar dacă a fost un împrumut francez).

4. **[{)] (*{* nazal)**

Ultima dintre vocalele nazale ale limbii franceze, pe care nici chiar vorbitorii francezi nu o mai recunosc întotdeauna (ea mai figurează însă în sistemul "standard"), este [{)] (*{ nazal*), redat în scris aproape întotdeauna prin *u + n, m* (excepţie : *jeun – eun*). Elementele grafice componente *u + n, m* vor constitui elementele corespondenţei din limba română : *commun – comun, parfum – parfum, brun – brun, défunt – defunct*.

În sprijinul unor forme din română vine latina (vezi lat. *communis*, *defunctus*), alteori ele trimit doar la franceză.

În concluzie, pentru adaptarea fonetică a cuvintelor din franceză, limba română s-a servit, în cele mai multe cazuri, de interpretarea formei scrise, de refacerea formei cuvântului după latină sau după o altă limbă (italiană, germană, de exemplu). Alteori însă, ea a păstrat forma orală (şi scrisă) din franceză.

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

Stabilirea formei cuvântului împrumutat depinde mult de calea de pătrundere a lui în limba împrumutătoare, iar limba română, în cazul de faţă, a dovedit o capacitate deosebită în a prelua sau transforma cuvântul străin pentru a-l încadra în masa vocabularului românesc. Ezitările cele mai mari şi variantele cele mai numeroase apar la fonemele vocalice "mixte" (anterioare, labializate [{], [y], mai ales preluate pe cale orală : cuvintele "savante", împrumutate mai degrabă pe cale scrisă, corespund formei scrise (v. *creuzet*). Sprijinul cel mai mare în stabilirea unei forme împrumutate l-a oferit un etimon mai puţin evoluat decât cel din franceză, mai conform cu fonetismul limbii române.

Unele din problemele de adaptare a cuvintelor străine nu apar doar pentru cele provenite din franceză. De exemplu, vocalele anterioare labializate existau şi în cuvintele din turcă sau maghiară, care au intrat în limba română anterior celor din franceză. Apare întrebarea firească dacă modificările, în această categorie de cuvinte, sunt identice.

Se constată că transformările lui [{] şi [y] în cuvinte din turcă, maghiară şi franceză pătrunse în limba română se aseamănă în mare parte. Astfel în redarea lui [y] în română, cuvintele provenite din cele trei limbi folosesc aproximativ aceleaşi echivalenţe : *u, i, iu* (*costum* < fr., *dulgher* < tc., *şuteu* "brutar" < magh. ; *pireu* < fr., *ghivechi* < tc., *chilin* "separat" < magh. etc.), dar numărul cuvintelor împrumutate, natura lor, apartenenţa la nivele şi registre de limbă variate, perioada istorică în care au intrat în limba română fac ca fondul de cuvinte din franceză să prezinte şi multe situaţii aparte.

Bibliografie:

ADAMESCU, Gheorghe, *Adaptarea le mediu a neologismelor*, în « Analele Academiei, Memoriile secţiunii literare », seria III, tom. VIII, Mem. 5, 1936-1938.

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

BUILLES, Jean-Michel, *Manuel de linguistique descriptive. Le point de vue fonctionnaliste*, Paris, Nathan, 1998.

CARACOSTEA, Dumitru, *Expresivitatea limbii române*, Bucureşti, Biblioteca Enciclopedică, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1942.

COTEANU, Ion, FORĂSCU, Narcisa, BIDU-VRÂNCEANU, Angela, *Limba română contemporană. Vocabularul*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Pedagogică, 1985.

DEROY, Louis, *L'emprunt linguistique*, Paris, Société d'Édition « Les Belles Lettres », 1956.

DA, *Dicţionarul limbii române*, seria veche, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1913-1949.

DEX, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1996.

DONOHUE-GAUDET, M.-L., *Le Vocalisme et le consonantisme français*, Delagrave, 1969.

DUBOIS, Jean, et alii, *Dictionnaire de la linguistique*, Paris, Larousse, 1975.

GOLDIŞ POALELUNGI, Ana, *L'Influence du français sur le roumain*, Paris, Société d'Édition « Les Belles Lettres », 1973.

HRISTEA, Theodor, *Împrumuturi şi creaţii lexicale neologice în limba română contemporană*, în LR, XXI, 1972, nr. 3, p. 185-199.

HRISTEA, Theodor, *Probleme de etimologie. Studii, articole, note*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1968.

ILIESCU, Maria, LIVESCU, Michaela, *Introducere în studiul limbilor romanice*, Reprografia Universităţii din Craiova, 1978.

ILIESCU, Maria, LIVESCU, Michaela, *Introducere în studiul limbilor romanice. II. Limbile romanice*, Pentru uzul studenţilor, Reprografia Universităţii din Craiova, 1980.

KIRÁLY, Francisc, *Contacte lingvistice*, Timişoara, Editura Facla, 1990.

KIRÁLY, Francisc, *Istoria limbii române. Fonetică, Morfosintaxă, Lexic*, Sinteze pentru uzul studenţilor şi al cadrelor didactice în curs de perfecţionare, Timişoara, TUT, 1991.

KLINKENBERG, Jean-Marie, *Des langues romanes*, Louvain-la-Neuve, Champs linguistiques, Duculot, 1994.

LABORDERIE, Noëlle, *Précis de phonétique historique*, Paris, Nathan / Université, 1994.

*** *Limba română contemporană* – curs, Fascicula a IV-a, *Fonetică*, Timişoara, TUT, 1973.

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

MARCU, Florin, *Dicţionar uzual de neologisme*, Bucureşti, Editura Saeculum I.O., 1996.

MARTINET, André, *La prononciation du français contemporain*, Genève-Paris, Librairie Droz, 1971.

MOUNIN, Georges, *Dictionnaire de la linguistique*, Paris, Quadrige, PUF, 1993.

OANCEA, Ileana, *Lingvistică generală şi comparată. II. Elemente de filologie romanică*. Partea întâi, Timişoara, TUT, 1979.

PICOCHE, J., MARCHELLO-NIZIA, C., *Histoire de la langue française*, Paris, Nathan, 1991.

PUŞCARIU, Sextil, *Limba română*, vol. II. *Rostirea*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1994.

REINHEIMER, Sanda, TASMOWSKI, Liliane, *Pratique des langues romanes*, Paris, Éditions l'Harmattan, 1997.

ROBERT, Paul, *Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, rédaction dirigée par A. Rey et J. Rey-Debove, Paris, Dictionnaire le Robert, 1990.

SALA, Marius, *Limbi în contact*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997.

STAN, Ioan Teodor, *Fonetica*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 1996.

ŞERBAN, Vasile, EVSEEV, Ivan, *Vocabularul românesc contemporan*, Timişoara, Editura Facla, 1978.

WALTER, Henriette, MARTINET, André, *Dictionnaire de la prononciation française dans son usage réel*, Paris, Champion / Genève, Droz, 1973.

Quelques problèmes concernant l'adaptation phonétique des emprunts d'origine française en roumain

Résumé

Cette étude se propose de présenter certains aspects liés à l'adaptation phonétique des emprunts d'origine française en roumain, dans les conditions où au système vocalique de la langue "prêteuse" – constitué de 16 voyelles – correspondent seulement 7 dans la langue "emprunteuse". Les traits principaux qui distinguent le français du roumain et qui sont soumis par conséquent à un processus d'adaptation plus complexe sont :

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)

– l'existence des voyelles mixtes [y], [P], [{] et [ə], antérieures et labiales, sans équivalent en roumain et qui sont transposées par des voyelles correspondantes du point de vue du lieu d'articulation, de la labialité, ou par des groupes vocaliques complexes ;

– la nasalité à valeur phonologique, opposée à la nasalisation accidentelle et contextuelle du roumain ; ainsi les phonèmes [A)], [E)], [O)] et [{)] sont articulés en roumain comme *voyelle orale + [m] / [n]* ;

– enfin, moins importantes dans le processus de l'adaptation des emprunts, les oppositions de timbre [e/E], [o/O], que le roumain réduit automatiquement à la voyelle moyenne-fermée correspondante.

BDD-A12872 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:32 UTC)